

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady »Sprawozdanie dotyczące prognozy strategicznej z 2022 r. – Powiązanie transformacji ekologicznej i cyfrowej w nowym kontekście geopolitycznym»

(COM(2022) 289 final)

(2023/C 184/08)

Sprawozdawca: **Angelo PAGLIARA**

Wniosek o konsultację	Komisja Europejska, 27.10.2022
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji
Data przyjęcia przez sekcję	10.3.2023
Data przyjęcia na sesji plenarnej	22.3.2023
Sesja plenarna nr	577
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	204/0/3

Wprowadzenie

Sprawozdanie Komisji Europejskiej i niniejsza opinia zostały sporządzone w czasie, gdy trwająca rosyjska napaść zbrojna na Ukrainę pociąga za sobą konsekwencje społeczne, geopolityczne i gospodarcze. Wybory strategiczne Unii Europejskiej dokonywane w tych miesiącach przesądzą o osiągnięciu nie tylko celów związanych z dwojaką transformacją – ekologiczną i cyfrową, lecz również odporności i autonomii strategicznej Unii.

EKES ma świadomość zasadniczej roli zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w rozpoznawaniu i interpretowaniu megatrendów i tym samym wagi włączenia go we wczesne etapy procesu formułowania prognozy strategicznej UE. W związku z tym pragnie w niniejszej opinii wnieść wkład w sprawozdanie dotyczące prognozy strategicznej z 2023 r., które skupi się na strategicznych kierunkach mogących wzmocnić globalną rolę UE.

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES zachęca Komisję do dalszego opracowywania planu prognozy strategicznej i wzywa do większego włączenia Komitetu w ten proces od samego początku. Większe zaangażowanie EKES-u – jako wyrażiciela postulatów partnerów społecznych i zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego – poprawiłoby zdolności analityczne i prognostyczne UE oraz przyczyniłoby się do wskazania tendencji i możliwych rozwiązań.

1.2. EKES życzy sobie, by podejście przyjęte w planie prognozy strategicznej oraz działania Komisji Europejskiej były ukierunkowane na stworzenie nowego modelu rozwoju zachowującego należytą dbałość o zrównowagę gospodarczą, środowiskową i społeczną.

1.3. Ze względu na to, że przeprowadzenie dwojakiej transformacji zależy również od woli i postępowania jednostek, EKES zaleca Komisji, by zwróciła też uwagę na obawy społeczeństwa oraz na jego ewentualną niechęć do proponowanych zmian.

1.4. W sprawozdaniu opisano pożądaną przyszłość i zasoby niezbędne do jej zapewnienia, pomijając wystarczająco dogłębne omówienie ryzyka i zagrożeń. EKES wzywa Komisję do jaśniejszego opisu zagrożeń oraz do przeanalizowania różnych możliwości i scenariuszy w przypadku, gdy wytyczone cele nie zostaną zrealizowane, zwłaszcza odnośnie do dostępności surowców, metali ziem rzadkich, zasobów wodnych i ewentualnych powiązanych z tym kwestii.

1.5. Aktualne wyzwania geopolityczne będą miały wpływ na systemy dostaw i odporność europejskiego sektora rolno-spożywczego. Niedawne wydarzenia związane z COVID-19 i agresją wojskową Rosji na Ukrainę zakłóciły nasz system dystrybucji i prawdopodobnie w perspektywie krótkoterminowej zdarzy się to ponownie. EKES z zadowoleniem przyjmuje zalecenie dotyczące zmniejszenia zależności UE od przywozu pasz, nawozów i innych środków produkcji i proponuje ustanowienie definicji otwartej strategicznej autonomii mającej zastosowanie do systemów żywnościowych, opartej na produkcji żywności, sile roboczej i uczciwym handlu – z nadrzędnym celem zapewnienia wszystkim obywatelom UE bezpieczeństwa żywnościowego poprzez zdrowe, zrównoważone, odporne i sprawiedliwe dostawy żywności.

1.6. W sprawozdaniu dotyczącym prognozy strategicznej nie uwzględniono wagi strategicznej mocnego, spójnego i innowacyjnego europejskiego systemu przemysłowego zdolnego tworzyć wysokiej jakości miejsca pracy. EKES apeluje do Komisji Europejskiej o opracowanie konkretnych prognoz dotyczących przyszłości europejskiej polityki przemysłowej i zaleca przyjęcie odpowiedniej polityki gospodarczej, aby wzmocnić długoterminową konkurencyjność i wydajność oraz pobudzić inwestycje publiczne i prywatne w tym zakresie.

1.7. Agresja wojskowa Rosji na Ukrainę, kryzys energetyczny oraz nowa rzeczywistość gospodarcza i geopolityczna będą miały wpływ na proces zmierzający do dwojakiej transformacji. EKES z zadowoleniem przyjmuje to, z jaką determinacją UE dąży do osiągnięcia swych celów. Jednocześnie wzywa Komisję i Radę do opracowania wszystkich niezbędnych narzędzi w celu wzmocnienia strategicznej autonomii energetycznej i europejskiego systemu przemysłowego oraz wsparcia przedsiębiorstw i pracowników w ramach kontynuacji działań podjętych podczas kryzysu pandemicznego, dzięki przyjęciu instrumentu wzorowanego na modelu SURE.

1.8. EKES odnosi się pozytywnie do wyraźniejszej wzmianki o wymiarze społecznym i, podobnie jak w opinii z 2021 r., apeluje do Komisji o opracowanie w ramach analizy strategicznej specjalnych narzędzi prognozowania wpływu transformacji na systemy zabezpieczenia społecznego i w rezultacie o zaproponowanie konkretnych środków mających na celu złagodzenie społecznych skutków dwojakiej transformacji.

1.9. EKES uważa, że aby wzmocnić swą rolę jako partnera na arenie międzynarodowej, UE musi trzymać się swych wartości i kontynuować współpracę z państwami trzecimi, wzmacniając wspólną politykę zewnętrzną, poszukując wspólnych rozwiązań i zapewniając, by nasza współpraca i nasz handel miały korzystny wpływ na prawa gospodarcze i społeczne narodów tych krajów, zwłaszcza w perspektywie długoterminowego zrównoważonego rozwoju.

2. Uwagi ogólne

2.1. Rosyjska napaść zbrojna na terytorium Ukrainy oraz jej konsekwencje dla systemu gospodarczego, społecznego i przemysłowego – pod względem technologii, handlu, standardów inwestycyjnych i zmian w strukturze przemysłowej – sprawiają, że jeszcze bardziej konieczne stają się inwestycje w transformację ekologiczną i cyfrową, również w celu osiągnięcia europejskiej autonomii strategicznej. Dlatego też EKES z zadowoleniem przyjmuje rozważania strategiczne nad zależnością między transformacją ekologiczną i cyfrową oraz nad ich zdolnością do wzajemnego wzmacniania się.

2.2. Kolejne kryzysy – najpierw pandemiczny, a następnie wojenny – zwiększyły w różnych sferach życia potrzebę bezpieczeństwa ze strony ludności pragnącej większej ochrony. W związku z tym podczas realizacji celów dwojakiej transformacji należy zwrócić baczna uwagę na potencjalne negatywne skutki gospodarcze i społeczne, a także konsekwencje we wszystkich innych obszarach, między innymi przewidując odpowiednie instrumenty polityki. EKES podkreśla w tym względzie, że obywatelki i obywatele europejscy, szczególnie najsłabsze grupy, mogą być bardziej niechętni wobec zmian związanych z transformacją, jeżeli będą mieli poczucie, że ucierpieli z powodu jej konsekwencji.

2.3. Coraz większe zaangażowanie EKES-u – jako wyrażiciela postulatów partnerów społecznych i zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego – w formie wkładu w działania podejmowane w cyklu planu prognozy strategicznej zwiększyłyby zdolności analityczne i prognostyczne UE, umożliwiając lepsze rozpoznanie tendencji.

2.4. EKES rozwija zdolność zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego do prognozowania strategicznego, podejmując działania zarówno wśród swoich członkiń i członków oraz – za ich pośrednictwem – wśród reprezentowanych przez nich organizacji krajowych, jak i w społeczeństwie obywatelskim na poziomie UE za pośrednictwem swej Grupy Łącznikowej, która skupia przedstawicieli największych sieci i organizacji społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu UE. Ułatwia w szczególności dialog i konsultacje ze zorganizowanym społeczeństwem obywatelskim, podnosi świadomość na temat wagi prognozy strategicznej oraz dostarcza konkretnych narzędzi do jej przeprowadzenia. Usystematyzowany udział reprezentowanego przez EKES zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego zwiększy także możliwości całościowego uwzględnienia w strategicznym planie różnorodnych aspektów (przemysłowego, społecznego, gospodarczego, środowiskowego itp.).

2.5. Z tych wszystkich powodów EKES będzie bardzo chętnie współpracował z Komisją Europejską w ramach cyklu prognozy strategicznej od samego początku tego procesu, tak by był on bardziej partycypacyjny. Przykładem tego jest wysłuchanie, w ramach którego EKES zebrał opinie organizacji społeczeństwa obywatelskiego i ekspertów w celu zastanowienia się nad wyzwaniami i możliwościami, przed którymi stanie UE, dążąc do zrównoważoności pod względem społecznym i gospodarczym. W niniejszej opinii EKES przedstawia uwagi i sugestie dotyczące tych kluczowych aspektów, na których Komisja Europejska powinna się skupić w swoim następnym sprawozdaniu.

2.6. Biorąc pod uwagę wyzwania i możliwości, przed którymi stanie Europa w nadchodzących dziesięcioleciach, prognoza strategiczna będzie miała coraz większe znaczenie. W związku z tym EKES wzywa Komisję do dalszego dopracowywania planu prognozy strategicznej poprzez zwiększenie zaangażowania EKES-u na etapie analizy i opracowywania sprawozdania.

2.7. W sprawozdaniu nie uwzględniono w wystarczającym stopniu tego, że przepaść cyfrowa między poszczególnymi regionami europejskimi zagraża realizacji celów dwójakiej transformacji. W kolejnym sprawozdaniu strategicznym należy uwzględnić te różnice oraz ewentualne konsekwencje społeczne i dostępne możliwości.

2.8. EKES ma świadomość, że technologie cyfrowe mogą pozytywnie wpłynąć na realizację celów klimatycznych, zwiększając również bezpieczeństwo energetyczne, oraz że transformacja ekologiczna może również przekształcić sektor cyfrowy i gospodarkę. W związku z tym z zadowoleniem przyjmuje liczne apele o inwestycje technologiczne i odpowiednie strategie polityczne służące osiągnięciu celów, a także zgadza się z odniesieniem do konieczności przyjęcia środków w zakresie cyberbezpieczeństwa w celu ochrony strategicznych technologii.

2.9. W sprawozdaniu dotyczącym prognozy strategicznej z 2022 r. zwrócono wielokrotnie uwagę na kwestię zapotrzebowania na energię wynikającego z cyfryzacji oraz na zużycie energii na eksploatację sieci, systemów i urządzeń, które równoważy większa wydajność i zrównoważoność procesów z ich zastosowaniem (rolnictwo, logistyka, przetwarzanie w chmurze itd.). Trafne wydają się przypomnienia o konieczności poprawy efektywności energetycznej sektora oraz o potrzebie odzyskania przez Europę bardziej wiodącej roli w gospodarce o obiegu zamkniętym (od dostępu do surowców, przez gospodarowanie odpadami elektronicznymi po rozwój zaawansowanych technologii cyfrowych).

2.10. Wskazana byłaby niemniej wyraźniejsza wzmianka o wynikających z transformacji cyfrowej (dematerializacja i zamiana) korzyściach dla zrównoważonego rozwoju i oszczędności energii, co przyczyniłoby się do zwiększenia akceptacji wartości i wpływu procesów głębokich przemian przez obywatelki, obywateli i decydentów politycznych.

2.11. Pośród zmian związanych z cyfryzacją nie uwzględniono kwestii kryptowalut i walut cyfrowych. Ich coraz większe rozpowszechnienie wiąże się z wszechobecnością procesów cyfryzacji i rozwojem technologii blockchain, której przepływy wymykają się zdolności państw członkowskich do regulacji i tym samym pozostawiają spore pole manewru dla nielegalnej gospodarki. EKES sygnalizuje zatem, że w sprawozdaniu dotyczącym prognozy strategicznej trzeba zamieścić specjalną sekcję dotyczącą interpretacji i analizy wykorzystania kryptowalut i walut cyfrowych, i zachęca Komisję do przyjęcia i wdrożenia jednolitych ram regulacyjnych zgodnie z konkluzjami grupy G-20.

2.12. EKES docenia prowadzone w sprawozdaniu rozważania nad rolnictwem, gdyż dzięki temu rola polityki europejskiej i jej kluczowe znaczenie dla przyszłego rozwoju stają się – w przeciwieństwie do wielu innych dziedzin – zasadniczym elementem samej prognozy. Inaczej niż w przypadku pozostałych sektorów będących przedmiotem analizy – w sprawozdaniu określono działania, które UE będzie musiała podjąć w dziedzinie rolnictwa, by zapobiec ryzykownemu regresowi.

2.13. Systemy żywnościowe UE powinny być bardziej zróżnicowane. Należy również wzmocnić siłę roboczą w rolnictwie, zwłaszcza poprzez przyciąganie młodych ludzi i zapewnianie godnych warunków pracy i wynagrodzenia, a polityka handlowa powinna być dostosowana do unijnych norm zrównoważonej gospodarki żywnościowej i do konkurencyjności. Należy też zająć się koncentracją w łańcuchach żywnościowych i własnością finansową, a także przejrzystością rynku, aby zagwarantować, że przyszłe kryzysy nie zostaną spotęgowane nadmierną spekulacją towarową.

2.14. EKES pragnie podkreślić, że w obecnym kontekście geopolitycznym dostęp do surowców krytycznych ma kapitalne znaczenie nie tylko dla osiągnięcia celów dwójakiej transformacji, lecz przede wszystkim dla utrzymania i wzmocnienia europejskiego systemu przemysłowego, a także dla odporności społecznej, gospodarczej i związanej z zatrudnieniem. W związku z tym Komitet proponuje, by Komisja przeprowadziła bardziej szczegółową analizę z wykorzystaniem odpowiednich narzędzi analitycznych (także z geopolitycznego punktu widzenia) i prognostycznych.

2.15. EKES podkreśla, że wielokrotnie wspomniane w sprawozdaniu woda i zasoby wodne są nie tylko problemem, lecz również skrywają potencjał, zwłaszcza z punktu widzenia poprawy efektywności wodnej, gospodarowania zasobami i kampanii uświadamiających na rzecz odpowiedzialnej konsumpcji. W szczególności niebieska gospodarka odgrywa znaczącą rolę i wykazuje coraz większy potencjał w unijnej i światowej gospodarce pod względem tworzenia miejsc pracy oraz zapewniania dobrobytu i zdrowia obywateli. Zdaniem EKES-u ważne jest maksymalne wykorzystanie tych możliwości – które obejmują szeroki zakres zarówno tradycyjnych, jak i powstających sektorów i działań – przy jednoczesnym zminimalizowaniu negatywnego wpływu na klimat, różnorodność biologiczną i środowisko.

2.16. EKES apeluje do Komisji, by w kontekście dwójakiej transformacji większą uwagę poświęciła możliwym zmianom scenariusza wynikającym z wojny w Ukrainie, szczególnie jeśli chodzi o dostawy energii i surowców krytycznych.

2.17. EKES popiera przypomnienie o konieczności dostosowania polityki europejskiej do nowego modelu gospodarczego, zwiększenia inwestycji w celu poprawy dobrostanu oraz podniesienia konkurencyjności i wydajności europejskiego systemu przemysłowego i gospodarczego. W związku z tym wzywa do opracowania konkretnych prognoz dotyczących przyszłości europejskiej polityki przemysłowej, która ma zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia pełnej strategicznej autonomii.

2.18. EKES popiera zalecenie dotyczące zwiększenia inwestycji publicznych i prywatnych, aby osiągnąć cele transformacji. Niemniej zwraca uwagę, że europejskie decyzje w dziedzinie gospodarki, a zwłaszcza perspektywy dalszego wzrostu stóp procentowych mogą wywierać negatywny wpływ na inwestycje.

2.19. EKES z zadowoleniem przyjmuje apel o sprawiedliwą transformację oraz większy nacisk na spójność społeczną i rolę dialogu społecznego niż w poprzednim sprawozdaniu. Sądzi ponadto, że skupienie się na wymiarze społecznym i jakości pracy uczyni je priorytetowymi elementami w programie europejskim, zmieniając obecną hierarchię ważności, w której wciąż mają one drugorzędne znaczenie.

2.20. EKES docenia fakt, że w sprawozdaniu dotyczącym prognozy strategicznej z 2022 r. zwrócono uwagę na spowodowane dwojaką transformacją zmiany dotyczące rynku pracy oraz warunków ekonomicznych grup społecznych znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji (rodzin, społeczności) oraz że podkreślono potrzebę zapewnienia odpowiednich zasobów do podejmowania działań społecznych. Komitet wzywa również do zwrócenia większej uwagi na kwestie ubóstwa i wykluczenia społecznego.

2.21. EKES wzywa UE do uwzględnienia starzenia się społeczeństwa i zmian demograficznych, które z jednej strony oznaczają wzrost przewidywanego zapotrzebowania na opiekę, a z drugiej strony niedobór pracowników służby zdrowia. UE musi zadbać o to, by opieka pozostała dostępna i przystępna cenowo oraz by nie stała się dobrem luksusowym.

2.22. EKES zwraca uwagę na ogólnikowe potraktowanie w sprawozdaniu dotyczącym prognozy strategicznej z 2022 r. kwestii przyspieszenia hybrydyzacji miejsc pracy w wyniku cyfryzacji (między innymi poprzez omówienie jej mimochodem w ustępie poświęconym cyfryzacji i zapotrzebowaniu na transport), po prostu jako konsekwencję procesu transformacji technologicznej z pominięciem kwestii jej wpływu na warunki i stosunki pracy oraz na powiązane z tym potrzeby regulacyjne.

2.23. EKES zauważa, że podejście przyjęte w prognozie strategicznej może mieć zbyt ekonomiczny charakter i nadmiernie skupiać się na kwestii konkurencji i rynku jako prawdziwym spoiwie europejskich działań, interesów i strategii. Przypisuje ono społeczeństwu obywatelskiemu i pracownikom rolę uzupełniającą, nie uwzględniając w wystarczającym stopniu zdolności dwojakiej transformacji do tworzenia nowego i większego dobrobytu oraz ułatwiania opracowania nowych modeli zdolnych do zredukowania słabych punktów i uspołecznienia powstałych korzyści.

2.24. EKES wzywa Komisję, by w celu lepszego zrozumienia oczekiwań i punktu widzenia obywateli przeprowadziła specjalne badanie Eurobarometr na tematy, które zostaną poruszone w przyszłym sprawozdaniu dotyczącym prognozy strategicznej. Ma to również kapitalne znaczenie dla przewidzenia, w jakim stopniu przyjęte zostaną w przyszłości środki zaproponowane w analizie perspektywicznej.

Bruksela, dnia 22 marca 2023 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego